

Хмельницький національний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан
гуманітарно-педагогічного факультету
Станіслава Л.Л.
3 вересня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)

Галузь знань **01 Освіта / Педагогіка**
Спеціальність **017 фізична культура і спорт**
Рівень вищої освіти **Перший бакалаврський**
Освітньо-професійна програма **Фізична культура і спорт**
Обсяг дисципліни **5 кредитів ЄКТС,**
Шифр дисципліни **ОП. 02**
Мова навчання **Українська**
Статус дисципліни: **Обов'язкова (цикл професійної підготовки)**
Факультет: **Гуманітарно-педагогічний**
Кафедра: **Теорії і методики фізичного виховання і спорту**

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисципліни Кредити ЄКТС	Кількість годин					Курсовий проект	Курсова робота	Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття				Самостійна робота, в т.ч. ІРС			Залік	Іспит
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття					
Денна	4	8	5/ 150	68	34		34	82			+	

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми та стандарту вищої освіти зі спеціальності «Фізична культура і спорт» першого бакалаврського рівня.

Програма складена _____ к.фіз.вих., доцент Солтик О.О.

Схвалено на засіданні кафедри Теорії і методики фізичного виховання і спорту

Протокол від "30" серпня 2019 р. № 1;

Зав. кафедрою теорії і методики фізичного виховання і спорту _____ Солтик О.О.

Робоча програма розглянута та схвалена вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету

Голова вченої ради факультету _____ Станіслава Л.Л.

Хмельницький 2019

2. Пояснювальна записка

Дисципліна «Професійна майстерність (за професійним спрямуванням)» є однією із фахових дисциплін і займає провідне місце у підготовці фахівців освітнього рівня «Бакалавр» за спеціальністю 017 «Фізична культура спорт». Окрім того, вивчення дисципліни «професійної майстерності (за професійним спрямуванням)» у процесі професійної підготовки фахівців має важливе соціальне, педагогічне значення.

Пререквізити – «Теорія і методика фізичного виховання»; «Педагогіка»; «Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності»; «Вступ до спеціальності».

Кореквізити – «Практика за профілем майбутньої професії»; «Теорія і методика з обраного виду спорту (за видами спорту)»; «Курсова робота з теорії і методики з обраного виду спорту».

Відповідно до Стандарту вищої освіти із зазначеної спеціальності та освітньої програми дисципліна має забезпечити:

Програмні компетентності: здатність планувати та управляти часом; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; навички міжособистісної взаємодії; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність до безперервного професійного розвитку.

Програмні результати навчання: Здійснювати аналіз суспільних процесів у сфері фізичної культури і спорту, демонструвати власне бачення шляхів розв'язання існуючих проблем. Спілкуватися українською та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом, дотримуватися етики ділового спілкування. Засвоювати нову фахову інформацію, оцінювати й представляти власний досвід, аналізувати й застосовувати досвід колег.

Мета дисципліни: формування професійних знань, вмінь та навичок професійної майстерності, що мають забезпечити теоретичну та практичну підготовку бакалаврів спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Предмет дисципліни: особистість фахівця, мотиваційна сфера, професійно-важливі якості і вміння

Завдання дисципліни:

1. Сформувати цілісне уявлення про професійне становлення фахівця.
2. Ознайомити з основними складовими професійної майстерності.
3. Надати знання про педагогічну майстерність.
4. Навчити користуватися основними методиками діагностики стану окремих складових професійної майстерності.
5. Надати відомості про професійну майстерність вчителя фізичної культури, тренера викладача, фахівця фізичної реабілітації.

Результати навчання. В результаті засвоєння дисципліни студенти повинні:

уміти: аналізувати обсяг, постійно зростаючих професійних знань та умінь. Знати особливості професійної діяльності в сфері фізичної культури і спорту, структуру та рівні підготовленості тренера. Уміти впливати засобами

спорту на особистість, налагоджувати взаємовідносини між спортсменами в команді, уникати і вирішувати конфліктні ситуації. Уміти досягати спортивну мету найраціональнішим чином за рахунок професійних знань та інтуїції.

володіти: навиками практичного застосування одержаних знань, використання адекватних засобів і методик підготовки та контролю, вміннями формування мотивації спортсменів, здібностями розвитку професійно значимих якостей.

Зміст навчальної дисципліни: основні поняття педагогічної майстерності, складники професійної майстерності та структура діяльності тренера, особливості вербальних і невербальних форм викладання в тренувальному процесі, тренерський талант, компетентність тренера-викладача, особистісні відносини тренера зі спортсменами, конфлікти у спортивній діяльності.

3. Структура і зміст робочої програми навчальної дисципліни

3.1. Структура залікових кредитів дисципліни

Назва теми	Кількість годин, відведених на:		
	лекції	практичні заняття	самостійну роботу
<i>7 семестр</i>			
Тема 1. Основи професійної майстерності	2	2	4
Тема 2. Професійне становлення фахівця.	2	2	4
Тема 3. Труднощі на шляху професійного становлення	2	2	4
Тема 4. Особистість тренера і професійна діяльність	2	2	4
Тема 5. Професійна надійність у спорті	2	2	4
Тема 6. Мовлення фахівця основний засіб педагогічної діяльності	2	2	4
Тема 7. Педагогічна техніка учителя	2	2	6
Тема 8. Майстерність педагогічного спілкування	2	2	4
Тема 9. Педагогічний вплив як основа педагогічної взаємодії	2	2	4
Тема 10. Майстерність постановки педагогічних вимог та педагогічного оцінювання	1	1	4
Тема 11. Майстерність розв'язування педагогічних задач	1	1	4
Тема 12. Професійна діяльність учителя фізичної культури.	2	2	4
Тема 13. Формування особистісних та професійних якостей фахівця у сфері ф/к і спорту	2	2	4
Тема 14. Роль самовиховання в підвищенні професійної майстерності фахівця у сфері	2	2	4

ф/к і спорту.			
Тема 15. Професійна діяльність тренера-викладача	2	2	4
Тема 16. Професійна діяльність фахівця з фізичної реабілітації	2	2	4
Тема 17. Структура професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в зарубіжних країнах	2	2	6
Тема 18. Педагогічна етика	2	2	4
Разом за 8 семестр:	34	34	82

3.2. Програма навчальної дисципліни

3.2.1. Зміст лекційного курсу

№	Перелік тем лекцій, їх анотацій	Кількість годин
1	Тема 1 – Основи професійної майстерності 1. Основні визначення і поняття 2. Визнання професійної майстерності 3. Стимулювання за професійну майстерність Література: [1]	2
2	Тема 2 – Професійне становлення фахівця. 1. Визначення професійного становлення 2. Основні етапи професійного становлення фахівця 3. Періодизація професійного становлення фахівця у сфері фізичної культури і спорту. Література: [1]	2
3	Тема 3 – Труднощі на шляху професійного становлення 1. Кризи професійного становлення та їх подолання. 2. Професійні деструкції та шляхи їх подолання. 3. Феномен психічного (професійного) вигорання. Література: [8]	2
4	Тема 4 – Особистість тренера і професійна діяльність 1. Роль та функції педагога в суспільстві. 2. Педагогічна діяльність як особливий вид суспільно-корисної діяльності 3. Вимоги до особистості вчителя та класифікації якостей його особистості. 4. Система самовиховання вчителя. Література: [1]	2
5	Тема 5 – Професійна надійність у спорті 1. Професійна надійність, як міждисциплінарна категорія. 2. Структура професійної надійності майбутніх вчителів фізичної культури. 3. Діагностика стану сформованості професійної надійності вчителя фізичної культури. 4. Формування професійної надійності майбутніх вчителів фізичної культури. Література: [1, 9]	2
6	Тема 6 – Мовлення фахівця основний засіб педагогічної діяльності 1. Мовлення і комунікативна поведінка вчителя. 2. Методи професійної комунікації та функції мовлення вчителя у взаємодії з учнями.	2

	3. Вимоги до мовлення педагога. 4. Основи техніки мовлення педагога. Література: [1, 10]	
7	Тема 7 – Педагогічна техніка учителя 1. Підходи до проблеми педагогічної техніки в історії наукової думки і практики навчальних закладів. 2. Внутрішня техніка вчителя та її елементи. 3. Зовнішня техніка вчителя та її елементи. Література: [1]	2
8	Тема 8 – Майстерність педагогічного спілкування 1. Професійно-педагогічне спілкування, його особливості. 2. Суб'єкт-суб'єктний характер спілкування. 3. Функції педагогічного спілкування. 4. Структура педагогічного спілкування. 5. Бар'єри у спілкуванні. 6. Стили педагогічного спілкування. 7. Педагогічне спілкування як діалог. 8. Контакт у педагогічному діалозі. Література: [11]	2
9	Тема 9 – Педагогічний вплив як основа педагогічної взаємодії 1. Призначення і функції педагогічного впливу. Основні елементи педагогічного впливу. 2. Прийоми педагогічного впливу. 3. Ключові операції педагогічного впливу. Література: [12]	2
10	Тема 10 – Майстерність постановки педагогічних вимог та педагогічного оцінювання 1. Зміст і форми постановки педагогічної вимоги. 2. Умови ефективності педагогічної вимоги. 3. Зміст та основні правила оцінювальної діяльності вчителя. Література: [1]	1
11	Тема 11 – Майстерність розв'язування педагогічних задач 1. Педагогічна ситуація і педагогічна задача. 2. Етапи розв'язання педагогічної задачі. 3. Конфлікт у педагогічній взаємодії. 4. Рекомендації щодо попередження конфліктних ситуацій і усунення конфліктів в роботі педагогічного колективу. Література: [1, 7, 13]	1
12	Тема 12 – Професійна діяльність учителя фізичної культури. 1. Спеціальність, спеціалізації, освітньо-кваліфікаційні рівні та посади фахівців фізичного виховання 2. Складники професійної майстерності та службові обов'язки вчителя фізичної культури Література: [6, 14]	2
13	Тема 13 – Формування особистісних та професійних якостей фахівця у сфері ф/к і спорту 1. Мотиваційно-ціннісні орієнтири вчителя фізичного виховання 2. Фізична досконалість. Література: [6, 14]	2
14	Тема 14 – Роль самовиховання в підвищенні професійної майстерності фахівця у сфері ф/к і спорту. 1. Сутність, зміст, засоби професійного самовиховання вчителя фізичного	2

	<p>виховання.</p> <p>2. Індивідуальні і психофізичні особливості майбутнього вчителя фізичної культури.</p> <p>3. Управління процесом самовиховання</p> <p>4. Поради майбутньому вчителю в процесі самовиховання.</p> <p>Література: [14]</p>	
15	<p>Тема 15 - Професійна діяльність тренера-викладача</p> <p>1. Особа тренера в сучасному спорті і його функціональні обов'язки</p> <p>2. Складники професійної майстерності та структура діяльності тренера</p> <p>3. Організація тренувального процесу</p> <p>4. Підготовка спортсмена до змагань</p> <p>Література: [2, 3, 4]</p>	2
16	<p>Тема 16 - Професійна діяльність фахівця з фізичної реабілітації</p> <p>1. Розвиток фізичної реабілітації в світі та в Україні</p> <p>2. Підготовка фахівців з фізичної реабілітації</p> <p>Література: [5]</p>	2
17	<p>Тема 17 - Структура професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в зарубіжних країнах</p> <p>Література: [15, 16]</p>	2
18	<p>Тема 18 – Педагогічна етика</p> <p>1. Філософські аспекти педагогічної етики</p> <p>2. Педагогічна культура у професійній діяльності учителя.</p> <p>3. Педагогічний такт у діяльності учителя</p> <p>Література: [1]</p>	2
Разом за семестр		34

3.2.2 Зміст практичних занять

7 семестр 4 курсу

№	Теми практичних занять	Кількість годин
1	Тема 1 – Основи професійної майстерності Література: [1]	2
2	Тема 2 – Професійне становлення фахівця. Література: [1]	2
3	Тема 3 – Труднощі на шляху професійного становлення Література: [8]	2
4	Тема 4 – Особистість тренера і професійна діяльність Література: [1]	2
5	Тема 5 – Професійна надійність у спорті Література: [1, 9]	2
6	Тема 6 – Мовлення фахівця основний засіб педагогічної діяльності Література: [1]	2
7	Тема 7 – Педагогічна техніка учителя Література: [10]	2
8	Тема 8 – Майстерність педагогічного спілкування Література: [1, 11]	2
9	Тема 9 – Педагогічний вплив як основа педагогічної взаємодії 4. Призначення і функції педагогічного впливу. Основні елементи педагогічного впливу. 5. Прийоми педагогічного впливу.	2

	6. Ключові операції педагогічного впливу. Література: [12]	
10	Тема 10 – Майстерність постановки педагогічних вимог та педагогічного оцінювання 4. Зміст і форми постановки педагогічної вимоги. 5. Умови ефективності педагогічної вимоги. 6. Зміст та основні правила оцінювальної діяльності вчителя. Література: [1]	1
11	Тема 11 – Майстерність розв’язування педагогічних задач 5. Педагогічна ситуація і педагогічна задача. 6. Етапи розв’язання педагогічної задачі. 7. Конфлікт у педагогічній взаємодії. 8. Рекомендації щодо попередження конфліктних ситуацій і усунення конфліктів в роботі педагогічного колективу. Література: [1, 7, 13]	1
12	Тема 12 – Професійна діяльність учителя фізичної культури. 3. Спеціальність, спеціалізації, освітньо-кваліфікаційні рівні та посади фахівців фізичного виховання 4. Складники професійної майстерності та службові обов’язки вчителя фізичної культури Література: [6, 14]	2
13	Тема 13 – Формування особистісних та професійних якостей фахівця у сфері ф/к і спорту 3. Мотиваційно-ціннісні орієнтири вчителя фізичного виховання 4. Фізична досконалість. Література: [6, 14]	2
14	Тема 14 – Роль самовиховання в підвищенні професійної майстерності фахівця у сфері ф/к і спорту. 5. Сутність, зміст, засоби професійного самовиховання вчителя фізичного виховання. 6. Індивідуальні і психофізичні особливості майбутнього вчителя фізичної культури. 7. Управління процесом самовиховання 8. Поради майбутньому вчителю в процесі самовиховання. Література: [14]	2
15	Тема 15 - Професійна діяльність тренера-викладача 5. Особа тренера в сучасному спорті і його функціональні обов’язки 6. Складники професійної майстерності та структура діяльності тренера 7. Організація тренувального процесу 8. Підготовка спортсмена до змагань Література: [2, 3, 4]	2
16	Тема 16 - Професійна діяльність фахівця з фізичної реабілітації 3. Розвиток фізичної реабілітації в світі та в Україні 4. Підготовка фахівців з фізичної реабілітації Література: [5]	2
17	Тема 17 - Структура професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в зарубіжних країнах Література: [15, 16]	2
18	Тема 18 – Педагогічна етика Література: [1]	2
Разом за семестр		34

3.2.3 Зміст самостійної роботи

Самостійна робота студентів полягає у систематичному опрацюванні програмного матеріалу з відповідних джерел інформації, підготовці до виконання і захисту практичних робіт, вивченню нового теоретичного матеріалу, тестування з теоретичного матеріалу, підготовки до здачі іспиту.

Номер теми	7 семестр	Кількість годин
Тема 1	Опрацювання лекційного матеріалу теми 1, Підготовка до виконання практичної роботи №1.	2 2
Тема 2	Опрацювання лекційного матеріалу теми 2, Підготовка до виконання практичної роботи №2.	2 2
Тема 3	Опрацювання лекційного матеріалу теми 3, Підготовка до виконання практичної роботи №3.	2 2
Тема 4	Опрацювання лекційного матеріалу теми 4. Підготовка до виконання практичної роботи №4.	2 2
Тема 5	Опрацювання лекційного матеріалу теми 5. Підготовка до виконання практичної роботи №5.	2 2
Тема 6	Опрацювання лекційного матеріалу теми 6. Підготовка до виконання практичної роботи №6.	2 2
Тема 7	Опрацювання лекційного матеріалу теми 7. Підготовка до виконання практичної роботи №7. Підготовка до тестового контролю ТК1	2 2 2
Тема 8	Опрацювання лекційного матеріалу теми 8. Підготовка до виконання практичної роботи №8. Підготовка до написання контрольної роботи	2 2
Тема 9	Опрацювання лекційного матеріалу теми 9, Підготовка до виконання практичної роботи №9.	2 2
Тема 10	Опрацювання лекційного матеріалу теми 10, Підготовка до виконання практичної роботи №10.	2 2
Тема 11	Опрацювання лекційного матеріалу теми 11, Підготовка до виконання практичної роботи №11.	2 2
Тема 12	Опрацювання лекційного матеріалу теми 12. Підготовка до виконання практичної роботи №12.	2 2
Тема 13	Опрацювання лекційного матеріалу теми 13. Підготовка до виконання практичної роботи №13.	2 2

Тема 14	Опрацювання лекційного матеріалу теми 14.	2
	Підготовка до виконання практичної роботи №14.	2
Тема 15	Опрацювання лекційного матеріалу теми 15.	2
	Підготовка до виконання практичної роботи №15.	2
Тема 16	Опрацювання лекційного матеріалу теми 16.	2
	Підготовка до виконання практичної роботи №16.	2
Тема 17	Опрацювання лекційного матеріалу теми 17.	1
	Підготовка до виконання практичної роботи №17.	1
	Підготовка до захисту практичних робіт	2
	Підготовка до тестового контролю ТК2	2
Тема 18	Опрацювання лекційного матеріалу теми 18.	1
	Підготовка до виконання практичної роботи №18.	1
	Підготовка до написання контрольної роботи	2
Разом за 8 семестр:		90

4. Технології та методи навчання

Процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних технологій, зокрема: Методи викладання словесні (розповідь, бесіда, пояснення, лекція); практичні (творчі, усні, дискусії, навчальні ігри); наочні (ілюстрування навчального матеріалу, показ слайдів, таблиць, відеоматеріалів) самостійна робота (робота з літературними джерелами, використання систем MOODLE). Застосування інтерактивних методів навчання (колективного та колективно-групового методів)

Навчальна робота проводиться у формі лекцій, практичних занять та самостійної роботи. На лекціях подається основний програмний матеріал, який становить основу підготовки майбутнього спеціаліста. Даються головні відомості та рекомендації щодо виконання практичних завдань.

На практичних заняттях поглиблюються знання з основних питань, висвітлених на лекціях, і перевіряються знання студентів, отриманих на лекціях та в процесі самостійної роботи студента.

Самостійна робота студентів складається: закріплення пройденого матеріалу, з опрацювання рекомендованої літератури, виконання додаткових розрахункових завдань.

5. Методи контролю.

Оцінювання академічних досягнень студента здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за інституційною чотирибальною шкалою. Методи контролю і оцінювання навчальних досягнень усне опитування, письмове опитування (тестування), самоконтроль

Форми оцінювання: усне опитування, письмове опитування (тестування), виконання індивідуальних завдань. Складання іспиту.

Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з урахуванням коефіцієнта вагомості.

Оцінка, яка виставляється за виконання практичної роботи, складається з таких елементів: усне опитування студентів перед допуском до виконання практичної роботи; знання теоретичного матеріалу з теми; якість оформлення протоколу і графічної частини; своєчасний захист практичної роботи. Термін захисту практичної роботи вважається своєчасним, якщо студент захистив її на наступному після виконання роботи занятті.

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється тестуванням.

Оцінювання знань студентів здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає, логічний виклад відповіді державною мовою (в усній або у письмовій формі), демонструє якісне оформлення роботи і володіння спеціальними інструментами. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві–три несуттєві похибки.
Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом і фаховою термінологією, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента будується на основі самостійного мислення. Студент у відповіді допустив дві–три несуттєві помилки.
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим, набув

	навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка "незадовільно" виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.

У 7 семестрі поточний контроль здійснюється під час проведення аудиторних занять. Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять проходять у вигляді тестового. Під час контролю визначається рівень засвоєння теоретичного матеріалу дисципліни. Тестові контролю (ТК1, ТК2) проводиться на 5 і 11 тижнях і має на меті перевірку знань за темами 9-12, 13-18 відповідно. Окрім того студенти отримують оцінку (ЗПР) за виконання практичних робіт. Оцінку відмінно за практичну роботу студенти отримують за виконання усі передбачені навчальною програмою навчальні завдання.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання стану оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками з дисципліни «професійна майстерність (за професійним спрямуванням)», і проходить у вигляді іспиту. Під час семестрового контролю враховуються результати задачі усіх видів робіт згідно із структурою залікових кредитів.

Тестовий контроль		Захист практичної роботи	Семестровий контроль
ТК1	ТК2	ЗПР1, ЗПР2	іспит
0,2	0,2	0,2	0,4

6. Рекомендована література

Основна:

1. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – С.
2. Деркач А.А., Исаев А.А. Педагогическое мастерство тренера. Москва: Физкультура и спорт, 1981. – 375 с.
3. Жмарев Н.В. Управление деятельностью спортивной организации. – К.: Здоров'я, 1989. – 168 с.
4. Келлер В.С, Платонов В.М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. – Львів: УСА, 1993.
5. Мічуда Ю.П. Ринкові відносини та підприємництво у сфері фізичної культури і спорту: Навчальний посібник. – К.: Олімпійська література, 1995. – 152 с.

6. Шиян Б.М., Папуша В.Г. Теорія фізичного виховання: Навчальний посібник для студентів факультетів фізичного виховання. – Тернопіль: Збруч, 2000. – 183 с.
7. Кулюткин Ю.Н., Сухобская Г.С. Моделирование педагогических ситуаций. – М., 1981
8. Воляннюк Н.Ю. Психологія професійного становлення тренера
9. Педагогіка: навч. посібник. / Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. – Вінниця, 2001.
10. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1992.
11. Грехнев В.С. Культура педагогического общения.: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1990.
12. Натанзон З.Ш. Приемы педагогического воздействия.- М., 1972.
13. Кулюткин Ю.Н., Сухобская Г.С. Моделирование педагогических ситуаций. - М., 1981
14. Герцик М.С., Вацеба О.М. Вступ до спеціальностей галузі «фізичне виховання і спорт»: Навчальний посібник/2-е вид. – Львів: Українські технології, 2003. – 232с.
15. Вульфсон Б.Л. Высшее образование на Западе на пороге XXI века: успехи и нерешенные проблемы // Педагогика. . 1999. . №2. . С.84-91.
16. Болубаш Я.Я., Василюк А.А. Украина, Польша, Европа. Интеграция педагогического образования // Персонал. . 1999. . №2. . С.19-22.

Допоміжна:

1. Занина Л.В., Меншикова Н.П. Основы педагогического мастерства. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. – 288с.
2. Кандыба В.М. Психическая саморегуляция. Теория и техника СК-Сверхсознания. – СПб.: Лань, 2001. – 448 с.
3. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении. – М., 1987
4. Немов Р. С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. Кн 2. Психология образования. – М.: ВЛАДОС, 1998.
5. Питюков В.Ю. Основы педагогической технологии: Учебно-метод. пособие. – М.: Изд-во «Гном и Д», 2001. – 192 с.
6. Станкин М. И. Профессиональные способности педагога. Акмеология воспитания и обучения. – М.: Флинта. – 1998
7. Шлях до майстерності: Кн. для учителя / За ред. В. Ф.Паламарчук. – К., 1995
8. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: Навч. посіб./ Упоряд.: І.А.Зязюн, Н.Г.Базилевич, Т.Г.Дмитренко та ін.; За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища шк., 2006. – 606 с.